

L'editorial Minerva

L'editorial Minerva (1943-1946) va ser la primera iniciativa cultural, amb afany evangelitzador, dels fidels de l'Opus Dei a tot el món. Es va posar en marxa amb molta il·lusió, amb un impuls directe de sant Josepmaria. La investigadora Mercedes Montero coneix bé l'origen i l'evolució d'aquell projecte.

12/04/2021

La història dels homes i de les institucions està plena de llums i

ombres, d'alegries i de penes, de coses que surten bé... i de coses que surten malament. Però amb la perspectiva dels anys, i més des d'una perspectiva cristiana, aquests fracassos aparents no sempre tenen l'última paraula. Avui parlarem d'una d'aquestes coses que va sortir malament; una iniciativa de les persones de l'Opus Dei que no dubtaríem a qualificar de fallida.

L'editorial Minerva va ser la primera iniciativa cultural amb afany evangelitzador dels fidels de l'Opus Dei a tot el món. Es va posar en marxa el 1943 amb molta il·lusió i amb un impuls molt directe de sant Josepmaria. Però en molt poc temps es va haver de tancar.

Tanmateix, no va ser un esforç en va, perquè d'aquesta primera editorial pilot, i amb l'experiència acumulada, van sorgir més endavant l' editorial Rialp i tantes altres iniciatives que

les persones de l'Opus Dei han anat posant en marxa a tot el món, i que gràcies a Déu sí que han sortit bé.

La historiadora Mercedes Montero és la persona que més ha investigat sobre Minerva i també és l'autora d'un documentat article sobre aquesta editorial, el qual ha publicat a la revista *Studia et Documenta*.

Com expliques en què va consistir el projecte Minerva?

Va ser una iniciativa que van posar en marxa les dones de l'Opus Dei entre els anys 1943 i 1946. El fundador de l'Opus Dei sempre havia tingut molt d'interès en què hi hagués bons llibres, d'espiritualitat i d'altres gèneres, que servissin per elevar les persones, per conèixer millor el món, etcètera.

Aquesta idea no es va poder dur a terme abans de la Guerra Civil. Després, la va continuar tenint al

cap, i la persona que va trobar que podia dur a terme una editorial d'aquest tipus de llibres va ser María Natividad Jiménez Salas, una noia ja gran, llicenciada en Filosofia i Lletres, que treballava al Consell Superior d'Investigacions Científiques i que no va ser mai de l'Opus Dei. A ella la van ajudar dues dones de l'Opus Dei, Encarnación Ortega i Guadalupe Ortiz de Landázuri. Totes l'ajudaven, però elles eren les dues persones que n'estaven al càrrec.

D'on creus que sorgeix aquesta idea del fundador de l'Opus Dei?

En aquella època no hi havia Internet ni televisió. La ràdio gairebé s'havia acabat d'inventar. Tot això ens pot semblar molt estrany, però era així i la gent llegia força. Per tant, hi havia moltes editorials abans de la guerra, algunes de força consolidades i

moltes altres que no eren tan importants.

Després de la guerra, aquest sector, com tots els altres, va quedar arrasat. Tanmateix, crida moltíssim l'atenció com als anys quaranta van néixer a Espanya nombroses editorials, moltes de les quals eren petites i a nom d'un editor. La veritat és que van publicar moltíssims llibres. Per exemple, una editorial famosa d'aquesta època era Gredos, que va néixer més o menys al mateix temps que Minerva i que va ser una gran editorial. Plaza y Janés també va néixer més o menys en aquesta època, i va heretar tot el que havia deixat José Janés, editor que va morir. Una altra editorial important d'aquesta època va ser Lumen.

Hi ha quelcom que crida l'atenció, perquè tu dius que aquest projecte el van posar en marxa les dones de l'Opus Dei. Tanmateix, l'editor que

hi apareixia oficialment era Àlvar del Portillo. Com és això?

Jo crec que els motius poden ser diversos, perquè tampoc no he trobat un motiu que diguis és aquest o que en la documentació estigui clarament explicat. En primer lloc, perquè aquesta editorial va néixer vinculada a l'Opus Dei, al fundador, com una manera d'evangelització. I era quelcom en què també van participar d'alguna manera alguns homes. Era una iniciativa en què el fundador va posar moltíssima il·lusió, per això té sentit que Àlvar del Portillo, que n'era el màxim col·laborador, en fos l'editor.

Després, les dones en aquella època no podien fer res. D'això ens n'oblidem, però després de la Guerra Civil el règim de Franco va fer de la dona una de menor d'edat. No podia fer res si no era amb el permís del seu pare o del seu marit. Passava de

l'obediència al pare a l'obediència al marit. Una dona no podia tenir, per exemple, accions, tret que el seu marit li ho permetés, encara que les accions les tingués d'abans perquè la seva família les hi havia donat o perquè la família tenia un negoci. Quan una dona se separava, era portada a la casa paterna i els fills sempre es quedaven amb el pare. Aquest era el Codi Civil del segle XIX al qual es va tornar. Per tant, és molt probable que cap de les dones que hi havia a Minerva pogués ser editora de Minerva.

D'altra banda, de dones de l'Opus Dei, en aquell moment, n'hi havia molt poques. María Jiménez tenia molt bona voluntat i, a més, era una persona molt capaç, però no era de l'Opus Dei. Per això penso que la solució del beat Àlvar era la més adequada.

Tornem una mica a l'inici del projecte, el 1943, quan tot comença. Quin tipus de continguts o quin plantejament tenien els promotors de Minerva?

Bé, les promotores de Minerva tenien uns plantejaments d'una mentalitat amplíssima. Elles pensaven bàsicament en tres tipus de llibres o tres tipus de col·leccions.

La primera es deia Neblí i era una editorial de clàssics espirituals espanyols del Segle d'Or. Neblí va treure el seu primer llibre, que va ser *Victoria del amor*. La segona col·lecció que tenien pensada era una col·lecció que a mi m'encanta dir que era de dones i per a dones, perquè era una col·lecció en la qual només hi escriuriem dones que en aquells anys estaven fent els seus primers passos en literatura. Per exemple, Josefina de la Maza. Per a l'època, tenir dones a les quals es donava la primera

oportunitat d'escriure no era cap ximpleria.

I després tenien pensat publicar llibres de dones importants que potser havien estat ocultes en la història. O no tan ocultes, però a les quals no s'havia donat la mateixa importància que als homes. Es pensava traduir Madame Savigny, Madame de Estel, la baronessa d'Orczy, que és l'autora de *La Pimpinela Escarlata*. Després també persones que havien estat premi Nobel, o que estaven proposades al premi Nobel: Concha Espina, Gabriela Mistral i una italiana anomenada Ada Negri, que ara acaba de ser publicada. L'altre dia vaig veure el seu primer llibre. També Matilde Cerrao. Una altra escriptora naturalista italiana important... Després, María de Zayas, una escriptora que va ser condemnada per la Inquisició al segle xviii i de qui des d'aleshores ningú no en va

saber res més; Rosario de Madariaga... Per tant, hi havia un munt de dones espanyoles i estrangeres molt interessants.

També estava dirigida exclusivament a les dones, perquè era el sector que estava, diguem, culturalment més desprotegit en tots els sentits, des de les classes altes fins a les classes humils. Es va pensar a fer una guia de lectures amb tot el que anava sortint, en què hi hagués una crítica, les edats per a les quals era convenient i, per descomptat, cal tenir en compte l'època, si eren novel·les convenientes des del punt de vista cristià o no. Bé, cal tenir en compte l'època i que a l'Opus Dei li interessava publicar coses que fossin cristianes.

Tanmateix, tot i que Minerva era un projecte que tenia molts horitzons, la realitat de la vida és que només va funcionar durant

tres anys. Per què creus que va ser així? Perquè de projecte ja es veu que sí que en tenien.

Sí que tenien projecte, però el que no tenien era sentit de la realitat. Les dones de l'Opus Dei no en sabien res d'editorials. María Jiménez Salas treballava al Consell Superior d'Investigacions Científiques. Ella veia treure llibres, m'imagino, però eren llibres d'investigació que depenien de l'Estat.

Les editorials en aquell moment duraven poc. Per exemple, Lara, que després va ser el gran patriarca de Planeta, va començar amb una petita editorial que es va enfonsar i després va començar amb una altra que va tirar endavant, que va anar creixent i, que al cap del temps, es va convertir en el que ara és Planeta. Però abans d'arribar a això, va fer fallida moltes vegades.

Les editorials feien fallida molt sovint, perquè la gent tenia molt d'afany de treure llibres, però els fallava la part econòmica i comercial. No es feien una idea del que això costava. Espanya estava en la postguerra. Impremtes: poques, cares, no molt bones i sense material. No es podia aconseguir bon paper. Era caríssim, perquè hi havia Guerra Mundial i no es podia aconseguir paper als països escandinaus, només al Canadà, amb la qual cosa tot era de fabricació nacional. Però el país estava totalment assolat i el paper que es fabricava era impresentable. He vist llibres publicats als anys quaranta i el paper és tremendament dolent, fins i tot en llibres d'una editorial de prestigi, com la Biblioteca d'Autors Cristians.

Elles no pensaven en això. El primer llibre que van treure, que es va titular *Victoria del amor* —que era en realitat el llibre del pare Osuna, una

part del tercer abecedari espiritual—, els va costar moltíssim i va ser un fracàs en vendes, tot i que va tenir bones crítiques. Per això, el fundador de l'Opus Dei els va donar el seu llibre *Camí*, que ja estava en la tercera edició. *Camí* era llavors un gran llibre. La segona edició l'havia editat l'editorial Luz, que llavors era un editorial molt important, i s'havia esgotat en un any. Li van demanar que el tornés a editar i sant Josepmaria el va donar a les de Minerva, que en van preparar la tercera edició (la quarta edició de *Camí* és ja de Rialp).

De *Camí* en va quedar un llibre magnífic, perquè aquestes noies treballaven de manera totalment manual, però molt bé. I crec que això va suposar —segons el meu parer, perquè no hi ha res escrit sobre això — una manera de recuperar-se de *Victoria del amor*.

El tercer llibre que va publicar Minerva va ser un altre de sant Josepmaria, la primera edició de Sant Rosari. Va ser una edició que va costar molt de fer, perquè calia combinar dibuixos i text, i calia fer-ho a mà, tallant i enganxant, i incloent-hi després els dibuixos, fins a aconseguir que coincidissin amb el text de manera equilibrada. Això els va suposar molt de temps a Guadalupe i a María Jiménez. Van ser mesos i mesos, i de vegades el fundador hi havia d'afegir més coses, més text. Fins que per fi el llibre va quedar perfecte i l'edició va ser senzillament preciosa.

El llibre tenia un paper bo, no tan bo em sembla a mi com el de *Victoria del amor*, però un paper vori, molt elegant, que llavors era molt difícil d'aconseguir. I els dibuixos de Borobio eren pietosos, senzills i, ahora, molt originals, perquè totes les sanefes que va inventar eren molt

boniques i estaven impreses en tinta verda i en tinta vermella, a part de la tinta negra. Al final de cada misteri hi havia un símbol cristià: una espiga, un peix... I solien estar a dues tintes. Aquest llibre va ser l'últim llibre de Minerva, que també es va vendre bé.

Però elles ja estaven portant l'Opus Dei a altres llocs d'Espanya. Per exemple, viatjaven molt a ciutats on hi havia dones que tenien intenció de ser de l'Obra o n'havien sentit a parlar. Perquè el 1944, les ordenacions dels tres primers sacerdots de l'Opus Dei, que eren enginyers, van tenir molt de ressò en l'opinió pública. Com també en va tenir la mort d' Isidoro Zorzano i l'obertura del seu procés de beatificació.

Ambdues coses van fer que molta gent conegués l'Opus Dei i que, de sobte, sortissin moltes noies, a Lleó i

a Vigo... A llocs insòlits, perquè els nois sortien de llocs on hi havia universitat, però les noies sortien de tot arreu. I les dones de l'Opus Dei van començar a viatjar amb tren a tots aquests llocs per conèixer-les.

És a dir, que eren poques, havien de viatjar i no podien tirar endavant Minerva. A més, Minerva continuava sense recuperar-se del tema de *Victoria del amor* i María Jiménez Salas es va dedicar cada vegada més a la seva feina, que era al Consell Superior d'Investigacions Científiques. Per tant, Minerva va haver de passar a altres mans. I aquestes mans van ser concretament les de Florentino Pérez-Embid, que juntament amb algú altre va posar en marxa Rialp.

Avui dia, més de 70 anys després, l'editorial Rialp continua funcionant, en part gràcies a l'experiència de

Minerva. Segur que més d'un, escoltant a Mercedes, ha recordat allò que deia sant Josepmaria sobre el fracàs: “No has fracassat, has adquirit experiència”. Des d'aquesta perspectiva, Minerva no va ser un fracàs, va ser una primera pedra.

pdf | document generat
automàticament des de [https://
opusdei.org/ca-ad/article/editorial-
minerva/](https://opusdei.org/ca-ad/article/editorial-minerva/) (19/03/2026)